

РЕЗЮМЕ

Мазкур мақолада онкологик беморларнинг эмоционал соҳасини тадқиқ қилиш хусусиятлари таҳлил қилинган. Бугунги кунда онкологик касалликларни даволаш тиббиёт ходимларининг асосий диққат марказидаги масалалардандир.

РЕЗЮМЕ

В статье проанализированы особенности изучения эмоциональной сферы онкологических больных. Сегодня вопросы лечения онкологических заболеваний находятся в центре внимания медицины.

SUMMARY

In the article the peculiarities of the research of emotional sphere of cancer patients are analyzed. Today the issues of treatment of oncological diseases are in the centre of attention in medicine.

**ТАРИХИЙ ЁДГОРЛИКЛАР ВОСИТАСИДА ЎҚУВЧИ-ЁШЛАРДА ИНСОННИЙ
ФАЗИЛАТЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ЙЎНАЛИШЛАРИ ВА БОСҚИЧЛАРИ**

Т.Т.Утебаев – педагогика фанлари доктори

Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институтини

Б.С.Бекниязов – ўқитувчи

Ажиниёз номидаги НДПИ ҳузуридаги ХТХҚТвУМО ҳудудидий маркази

Таянч сўзлар: таълим, маданият, меъморий обидалар, ахлоқ.

Ключевые слова: воспитание, культура, памятники архитектуры, нравственность.

Key words: education, culture, monuments of architecture, morality.

Ўтмиш маданий меросимизни ўрганиш фақат илмий жиҳатдан қатта аҳамият касб этибгина қолмай, айни пайтда, у аждодларимиз яратган буюк маънавий ҳазинадан барҳаманд бўлишда, ижтимоий муаммоларни ҳал этишда ва инсоннинг баркамол инсон бўлиб шаклланишида муҳим омил ҳисобланади. Шу нуқтаи назардан қараганда «Ўзбекистон тарихи» фанини таълим муассасаларида ўқитиш жараёнида маданий меросимизни чуқур ва пухта ўрганишни таъминлаш қимматли инсонни вояга етказишнинг ишончли кафолатидир.

Тарихий ёдгорликлардан фойдаланиш ўқувчиларнинг ижодий фикрлаш тарзини ривожлантиришга, келажакда Ўзбекистон фуқаросининг асосий фаол ҳаётий позициясига айланган кадрлар йўналишларини шакллантиришга ёрдам беради. Давлатимиз раҳбари Ш.М.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасида миллий ўзлгимизни англаш, Ватанимизнинг қадимий ва бой тарихини ўрганиш, бу борада илмий-тадқиқот ишларини кучайтириш, гуманитар соҳа олимлари фаолиятини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш лозимлигини алоҳида таъкидлаб кўрсатган эди [1].

Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президенти И.А.Каримов ўзининг «Юксак маънавият - энгилмас куч» асарида «ҳар қайси халқ ёки миллатнинг маънавиятини унинг тарихи, ўзига хос урф-одат ва анъаналари, ҳаётий қадриятларидан айри ҳолда тасаввур этиб бўлмайди. Бу борада, табиийки, маънавий мерос, маданий бойликлар, кўҳна тарихий ёдгорликлар энг муҳим омиллардан бири бўлиб хизмат қилади» - деб таъкидлаб кўрсатган эди [2].

Ўқитувчи ўқувчиларнинг тарихий ёдгорликлар ҳақидаги тарқоқ билимларини системалаштиради, ҳиссий тажриба орттириш ишларини ташкил қилади, кейинчалик ташкилий қизиқниш ишлаб чиқиш жараёнини мунтазам равишда режалаштириб, мияда мўъжизали (ҳолатни) ташкил этади, кейинчалик уни амалга оширади.

Таълим жараёнида меъморий ёдгорликларнинг тарбиявий жиҳатни шакллантириш, тарих дарсларида тарихий ёдгорликларни ўрганиш бўйича тадқиқотлар мавзусини танлаш орқали амалга оширилади, бу унда зарур бўлган муаммоларни ечиш учун:

- тарихий ёдгорликлар, уларнинг маънавий ва ахлоқий қадриятларини англаш;
- тарихий ёдгорликлар ва уларнинг атрофдаги кундалиқ ҳаёт объектлари ҳақидаги тушунчаларини ва ғояларини шакллантириш;
- ўқувчиларнинг тарихий ёдгорликлар, вилоят тарихи, анъаналари, урф-одатлари, маданий қадриятларга қизиқишларини ошириш;
- ўтмиш гувоҳлари бўлган тарихий ёдгорликлар тўғрисида ўқувчиларнинг онгли фикрларини шакллантириш;
- хилма-хилликни намойиш этиш, динлараро маданиятларни таарғиб этиш Ўзбекистоннинг тарихий ёд-

горликлари мисолида уни амалга ошириш имконини беради.

Юқоридагиларга асосланиб, мактаб ўқувчилари тарихий ёдгорликлари билан танишиш жараёнида аждодларимизнинг бадий маданий меросига қизиқиш ва уларга нисбатан ҳурматини шакллантиради. Шу билан бирга, мактаб ўқувчилари материалларни фақат синфлардагина самарали ўзлаштириши эмас, балки музейларни зиёрат қилиш, археология ёдгорликларига саёҳатлар ташкил қилиш, суҳбат дарсларини ўтказиш, кўриб чиқилаётган муаммонинг ижобий томонлари мактаб ўқувчилари учун амалий кўникмаларини ривожлантириш орқали ҳам амалга оширилади.

Ўзбекистоннинг қўллаб тарихий ёдгорликлари етарлича маданий ва тарбивий салоҳиятга эга. Умумтаълим мактабларининг амалиётини таҳлил қилиш тарихий ёдгорликларнинг ўқувчиларда тарбиявий кўникмани рўёбга чиқаришга ёрдам берадиган урта йўналишни аниқлаш имконини беради, жумладан:

- биринчи йўналиш - ўқув машғулоти, ўқитувчи таёрланиш учун: адабиётлар қидириш; олинган билимларни мактаб ёшига мослаштириш ва мавзунини муҳокама қилиш; суҳбатнинг ҳулосасини тузиш; эстетик талабларга жавоб берадиган кўринишни танлаш; ўқувчиларнинг хусусиятларига кўра суҳбатни режалаштириш.

Кўргазмани қўлланмалар, тасвирий санъатнинг мультимедияли воситаларидан кенгрок фойдаланиш барқарор қизиқнишни шакллантиришга, ўқув жараёнини оптималлаштиришга ёрдам беради: проекторлар, кино проекторлар, компьютерлар ва бошқалар нафақат санъат асарларини ўрганиш, балки муаллиф ва унинг асарлари ҳақида ўқувчиларга ҳикояни тинглаш имконини беради ва мавжуд бўлган қўллаб видеофильмлар, моделлар, жадваллар, репродукциялар қадим замонлардан буён сақланаётган масжидлар, миноралар, макбаралар, тарихий ёдгорликларни кўриш имконини беради. Шу билан бирга, мактаб ўқувчилари учун ҳар бир даврда уларнинг ўзига хос архитектура ва бадий услуби шаклланганлиги ва ҳар бир мамлакатда ишлаб чиқариш кучларининг ривожланиш даражаси, якуний таҳлилда архитектуранинг ўзига хос хусусиятлари шаклланганлигини англаш муҳимдир.

Архитектура ёдгорликларини тушунтираётганда, катталар тез-тез ишлатадиган лекин, мактаб ўқувчилари орасида кам учирайдиган имиджга бўлган муносабатни шакллантириш муҳим аҳамиятга эга. Ўқитувчи санъат ходисаларига объектив муносабатда бўлишга интилиши керак, чунки ҳар қандай муносабатлар археологик ёдгорликларнинг ижтимоий, тарихий ва бадий қимматини тушунишга, археологик ёдгорликлар жамиятнинг умумий моддий ва маънавий маданиятнинг ажралмас қисми эканлигини тушунишга асосланган бўлиши керак.

Ўзбекистоннинг тарихий ёдгорликларини ўрганиш меъморчиликнинг функционал, конструктив ва эстетик томонларини тасвирлашга қаратилган бўлиши лозим.

Тарихий ёдгорликларининг слайдлар ёрдамида намойиш қилиниши ўқувчиларга яхши ёрдам беради, чунки замонавий ёшларнинг онги бадий образни, атроф-мухит объектларини тезда идрок этишга тайёр, аммо меъморий ахборот эса хотирани кенгайтиришга мухтож. Бу ҳолатда ўқувчилар учун минора, гумбаз, мозаика, фреска, макбара, мадраса, масжид ҳақидаги тушунчаларни идрок этиш фойдали бўлади.

Мактаб ўқувчилари билан мунозарали шаклда суҳбат қуриш мақсадга мувофиқдир, у ерда саволларни аниқлаб олиш керак бўлади: тарихий обидалар, меъморий ёдгорликлар деганда қандай биноларни тушунасан; мадраса ва макбаралар нима учун қурилган, уларда кимлар таълим олган; тарихий обидалар қандай безаклар билан безатилган, уларнинг номларини айтиб бера оласизми; тарихий меъморий обидаларни нима учун асраб-авайлашимиз керак, деб уйлайсиз; аждодларимиз қолдирган меросдан фахрланасизми ва ҳоказо.

Суҳбат чоғида кўп миллатли Ўзбекистон халқининг табиати, урф-одатлари, меъморий ёдгорликлари, уларнинг тарбиявий салоҳияти ҳақида гапириш муҳимдир.

Тарихий ёдгорликлар ҳақида мазмунли, қизиқарли, мохирона ва жонли суҳбатлашиш ўқувчи-ёшларда миллий бадий маданиятга қизиқишни уйғотишга ёрдам беради;

- иккинчи йўналиш - меъморий обидалар мавзусидаги муаммоларни ҳал этишга мўлжалланган экскурсиялар: туғилиб ўсган она қишлоқ (шаҳар) архитектураси ҳақидаги ғояларни шакллантириш; тарихий бинонинг қурилиш тарихи билан таништириш; маданий ва тарихий қадриятларни аниқлаш, бинонинг бадий экспозициясини замонавий қишлоқларнинг фонида очиб бериш.

Қишлоқ ва шаҳарларда тарихий ёдгорликлар мақомига эга бинолар кам бўлганлиги сабабли ўқувчилар ўзларининг Ватанлари билан фахрланишлари учун қуйидаги қоидаларга риоя қилишлари керак: экскурсия вақтида ўқувчилар учта меъморий тузилмани ўрганишлари керак; экскурсия режаси пухта ишлаб чиқилиши ва экскурсияга яхши тайёрланиши керак (маршрут, саволлар, ўқитувчининг ҳикояси). Экскурсияларни охириги дарслар ёки синфдан ташқари соатлар билан режалаштириш мақсадга мувофиқ бўлади; Экскурсия сўнгида меъморий обиданинг тузилишига доир амалий фаолиятни қўллаш мақсадга мувофиқдир.

Экскурсия музейларга, тарихий ёдгорликларга умумий ташиф бўлганлиги сабабли у якуний дарслар орқали махсус тайёргарлик асосида табиатга кенг камровли саёҳат бўлишини таъминлаш муҳимдир. Бундай тадқиқотлар ўтказилаётганда, мактабларда ўқувчиларга санъат асарларини намойиш этишда асосий қоидалар, уларнинг расмий жиҳатларига урғу бериш санъат асарининг мазмунини тушунишга ёрдам берадиган даражада амалга оширилиши кераклигини ёдда тутиш лозим. Санъат асарида акс эттирилган эстетик ҳис марказий босқичга ўтиши керак ва санъатни идрок қилиш, биринчи навбатда, ўқувчиларни фаоллаштириш воситаси сифатида кўриб чиқилиши керак [3].

Ажойиб меъморий ва диний обидаларга амалга оширилган экскурсиялар ўқувчиларда маданият ва тарихнинг муҳим қатламларига алоқодорликни қадим ва ўзларини ўтмиш воқеяларининг иштирокчиси каби ҳис қилиши имкониятини беради.

Шу нуқтаи назардан, экскурсиялар режалаштирилган мавзуларни, шу жумладан, санъат турларига бағишланган мавзуларни ўрганиб чиқкандан сўнг амалга оширилиши керак. Ўқувчилар тарихий ёдгорликлар билан бевосита танишиш воситасида уларнинг эстетик ҳиссиёти табиий равишда фаоллашади ва миллий бадий меросга қизиқиши ортади.

Коллектив экскурсияларда бадий тарихий фильмларни намойиш этиш ва муҳокама қилиш орқали ўқувчилар тарихий ёдгорликларининг хилма-хиллиги, турли меъморий услублар, меъморий тузилмаларнинг табиати билан уйғунлигини тушуниб етади.

Экскурсияларнинг натижалари суҳбатларда ёки уй вазибаларида мустахкамланади. Ўқувчиларнинг машғулотларда фаоллиги, меъморий ёдгорликларнинг турларига оид хилма-хил адабиётлардан фойдаланиш яхши ўйланган иш шаклларида бирийдир.

- Учинчи йўналиш – мактаб ўқувчилари томонидан элементлар, мотивлар, муайян архитектура объектларининг таркибини ва тафсилотларини амалга ошириш йўли билан амалий чизмачилик кўникмаларини мустахкамлаш ва чуқурлаштиришни назарда тутати, бу эса ўқувчилар билан биргаликда шаҳарларда, қишлоқларда кенг қўлдан эскизларни бажариш имконини беради. Тарихий ёдгорликлар ва меъморий обидаларнинг деталлари ҳақида ўқитувчининг хушмуомалали ёрдами билан уларга қизиқарли оригинал декоратив композициялар учун мавзулар ва сюжетлар ҳақида маълумотлар беради.

Архитектура ёдгорликларида ритм, нисбийликни синчковлик билан кузатиб бораётган ўқувчилар уларнинг характерли уйғунлигини, шакл ва ранглар ва комбинацияларнинг бойлигини ўрганадилар, шунингдек, бу хусусиятларни ва гўзалликни амалий ишларга ўтказдилар. Шу билан бир қаторда, бадий ва ижодий фаолиятнинг турли хил турлари фойдалидир: экскурсия вақтида ўқувчилар энг кўп маълумлашган меъморий объектларни моделлаштириш, лойиҳалаш тавсия қилинади [4].

Ўқувчиларнинг амалий вазибалари биринчи навбатда турли материалларни (қоғоз, картон, бўёқлар ва бошқалар) ишлатиш билан чизиш, қўллаш, лойиҳалаш услубида диний ва меъморий ёдгорликларнинг бадий имиджини яратишни ўз ичига олиши керак. Бу ҳолатда ўқитувчи турли техника воситалари бўйича иш услубларини намойиш этади, қоғоз, картондан оқилана фойдаланишни ўргатади, ўқувчиларга алоҳида эътибор беради ва қадимий бинолар замонавий шаҳарнинг ажралмас қисми эканлигини тушунтиради.

Мактаб ўқувчиларининг тарихий ёдгорликларга жалб этилишининг асосий методик йўналишлари ва тизимлари дастлабки суҳбат, экскурсия, якуний суҳбат, ўқувчиларнинг бадий ва ижодий фаолиятларини ташкил этишни назарда тутати. Ушбу ечимлардан бири болаларни ўзларининг туғилиб ўсган қишлоқларининг меъморчилиги билан таништиришдир.

Шундай қилиб, мактаб ўқувчиларини тарихий ёдгорликлар билан ўқитиш вазибаларини муваффақиятли амалга ошириш, маълум бир ёшдаги ўқувчиларни махсус билимлар, кўникмалар билан мунтазам равишда қуроллантиришга боғлиқ. Шу асосда атроф-мухитнинг бойлиги ва хилма-хиллигини очиб бериш, ўқувчиларнинг маънавий гўзаллигини ривожлантириш, ахлоқий-эстетик ва фуқаролик фазилатларини шакллантириш бугунги педагогика фанининг асосий вазибаларидан бирийдир.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. / «Халқ сўзи», 2018 йил 29 декабрь, №271-272 (7229-7230).
2. Каримов И.А. «Юксак маънавият - енгилмас куч». -Т.: «Маънавият», 2008.
3. Система эстетического воспитания школьников. /под ред С.А.Герасимова. -М.: 1983.
4. Эстетическое воспитание в школе. Вопросы системного подхода. /под ред. Б.Т.Лихачева. -М.: «Педагогика», 1980.

РЕЗЮМЕ

Мақолада ўқув жараёнида тарихий ёдгорликларнинг тарбивий салоҳиятидан фойдаланишнинг асосий йўналишлари, ўқувчиларни архитектура ёдгорликларига жалб этиш тизими кўрсатиб берилган.

РЕЗЮМЕ

В статье освещены основные направления использования воспитательного потенциала исторических памятников в учебном процессе. Описывается система занятий по приобщению школьников к памятникам архитектуры.

SUMMARY

The article deals with the main directions of using the educational potential of historical architectural monuments in the educational process. It contains the description of the system of lessons that are directed to involve schoolchildren to be interested in the monuments of architecture.

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KASBIY KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

Sh.S.Shodmonova - *pedagogika fanlari doctori, professor*
Toshkent davlat pedagogika universiteti

Tayanch so'zlar: ta'lim sifati, bilim, ta'lim shakllari, tarbiya jarayoni, kompetentsiya, kasbiy kompetentlik, shaxs, ta'lim metodlari, kasbiy mahorat.

Ключевые слова: качество образования, знание, формы обучения, воспитательный процесс, компетенция, профессиональная компетентность, личность, методы обучения, профессиональное мастерство.

Key words: quality of education, knowledge, forms of teaching, educational process, competency, professional competency, personality, teaching methods, professional skill.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 7 fevral 2017 yil farmoni bilan 2017-2021 yillarga mo'ljallangan O'zbekistonni rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini ishlab chiqilishi ayniqsa ta'lim sohasini davlat siyosatida ustuvor o'rin tutish bilan birga keng jamoatchilik ishtirokini ham talab qilishi alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur Harakatlar strategiyasining to'rtinchi yo'nalish ijtimoiy sohani rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, bunda ta'lim, madaniyat, ilm-fan, adabiyot, san'at va sport sohalarini rivojlantirish va yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish bilan birga ta'lim va o'qitish sifatini baholashning xalqaro standartlarini joriy etish asosida oliy ta'lim muassasalari faoliyatining sifati hamda samaradorligini oshirish hamda ilmiy-tadqiqot va innovatsiya faoliyatini rag'batlantirish, ilmiy va innovatsiya yutuqlarini amaliyotga keng joriy etishning samarali mexanizmlarini yaratish, oliy o'quv yurtlari va ilmiy-tadqiqot institutlari huzurida ixtisoslashtirilgan ilmiy-eksperimental laboratoriyalar, yuqori texnologiya markazlarini tashkil etish haqida alohida uqitirib o'tildi [1].

Ma'lumki ijtimoiy faoliyatning alohida shakli bo'lgan pedagogik faoliyat jarayoni va uning maqsadi o'sib kelayotgan yosh avlodga ta'lim-tarbiya berish va o'zgarib borayotgan ijtimoiy-iqtisodiy talablar asosida ularni yuksak insoniy sifatlarini tarbiyalashga yo'naltirilgan. Olib borilgan ta'lim-tarbiya natijasida ta'lim oluvchi shaxsining turli xislatlari, fazilatlar va ko'nikmalari shakllantiriladi. Bunday o'zgarishlarni amalga oshirish va rivojlantirish turli pedagogik texnologiyalarni, metod va yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etishga asoslanadi. Ushbu metodlar va yondashuvlar, bir tomondan, o'qituvchining pedagogik faoliyati va ta'lim oluvchining shaxsiy xatti-harakatlari ta'siridagi o'zgarishlar orasidagi qonuniyatlarni ochishga, ularni tahlil qilishga imkoniyat yaratadi. Ta'lim oluvchilar va o'qituvchilarning faoliyatlari, harakatlari, ta'lim mazmuni, metodlar, yondashuvlar, texnologiyalar va ta'lim vositalari orasidagi bog'liqliklar, tabiat qonuniyatlari kabi ob'ektiv xususiyatlarga ega hisoblanadi. Ta'lim-tarbiya jarayoni samaradoli haqida jiddiy xulosalar chiqarish uchun muntazam ravishda olib borilgan kuzatishlar, tajribalarga asoslangan tadqiqotlar natijalariga ko'ra qo'llanadigan metodlar va yondashuvlarga asoslanish ta'lim-tarbiya jarayonini ilmiy asosda tashkil etish va uni boshqarishda muhim ahamiyat kasb etadi. Adabiyotlarda [4] "ilmiy bilish metodlari – bu ob'ektni o'rganishning asoslangan izchil usullari va qoidalaridir. Muayyan fanlarning umummilliy, xususiy va maxsus metodlari farqlanadi. Tabiiyki, fan epistemologiyasida ularning dastlabki ikkitasi bevosita qiziqish uyg'otadi", deb ta'kidlangan holda kuzatish, induksiya, deduksiya, analiz, sintez, abstraklashtirish, analogiya, modellashirish kabi

metodlar keltiriladi va ular quyidagicha ta'riflanadi: Kuzatish – bu bilishning shunday bir metodiki, bunda sub'ekt ob'ektni tuzilishi va rivojlanishiga aralashmaydi. U mavjud sharoitlarni o'zgartirmaydi, chunki unga hech qanday ta'sir ko'rsatmaydi. Kuzatishning ilmiy bilish metodi sifatida afzalligi shundaki, u o'rganilayotgan hodisaning ob'ektiv manzarasini berishi mumkin. Ilmiy kuzatish – bu chinakam ijod, haqiqiy mahorat va san'atdir [4:46]. Demak, o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish va rivojlantirishga ijodiy yondashuv zarur bo'lib, mazkur yondashuvda kuzatish metodi o'ziga xos ahamiyat ega sanaladi. Chunki kuzatish jarayonida o'qituvchi o'qituvchilarning dunyoqarashi, mustaqil va erkin fikrlash darajasi, ta'lim-tarbiya jarayoniga va o'rganilayotgan tushunchalarga bo'lgan munosabatlarini aniqlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Shuningdek, kuzatish natijalariga asosan o'qituvchi ta'lim-tarbiya jarayonining holatini vaziyatlarga ko'ra aniqlash va zaruriyatga ko'ra vaziyatlarni o'zgartirish, o'qituvchilarni faolligini hamda muta'qil faoliyatini ta'minlovchi metodlarni qo'llash imkoniyatlariga ega bo'ladi. Ilmiy bilim olish metodi – induksiya, ya'ni alohida, parchalangan, tizimga solinmagan ma'lumotlardan umumlashtirishlarga, ilmiy gipotezalar, nazariyalar, qonuniyatlar tuzishga o'tish yakka ilmiy faktlardan ularni tushunish va tushuntirishga o'tishni ta'minlaydi. Ilmiy ijodda mushohada yuritish va xulosa chiqarish xususiydan umumiy, yaxshi rivojlanmagan ilmiy bilimdan teran, yanada rivojlangan ilmiy bilim sari induktiv xulosa chiqarishga asoslanadi [4:50]. Deduksiya ilgari olingan bilimda yashirin axborot resurslarini aniqlash imkonini beradi. Deduksiyadan foydalanish darajasi u yoki bu muayyan fanning rivojlanganligi, yetukligi ko'rsatkichi bo'lib xizmat qiladi. Real ilmiy ijod jarayonida induksiya va deduksiya o'zaro bohlanaadi hamda bir-birini to'ldiradi. Bundan tashqari, ular analiz va sintez kabi umumfalsafiy va umumilmiy metodlar bilan ham bog'langandir. Analiz – bu bilish predmetini fikran qismlarga ajratish, uning alohida tomonlari, xossalari, belgilarini, ular o'rtasidagi munosabatlarni ajratish, ob'ektni mohiyatini anglab yetish maqsadida uning turlarini aniqlash demakdir. Sintez – bu predmetning bilingan tomonlari, belgilari, xossalari va hakoazolarni fikran birlashtirish, ob'ektni tuzilishini uning barcha aloqalari, munosabatlari, rivojlanishi va faoliyatiga bog'lab tushunib yetishdir [4:51]. Analiz va sintez insonning fikrlash usullari, ya'ni ijodiy fikrlash usullari ekanligiga asoslangan holda biz induksiya va deduksiyaning analiz va sintez bilan o'zaro bog'liqligi haqidagi fikrlarga qo'shilamiz. Bizning fikrmizcha, aynan refleksiv yondashuv jarayonida induksiya va deduksiya, analiz va sintez usullaridan foydalaniladi, ya'ni refleksiv yondashuv jarayonida o'qituvchilarning tahliliy faoliyati tashkil etiladi va tahliliy jarayonda olingan ma'lumotlar o'qituvchilarning boshlang'ich tushunchalari bilan